

En skogsexkursion på temat äganderätt

KSLA driver sedan två år tillbaka ett projekt med syftet "ökad kunskap om den privata äganderätten och dess betydelse för att främja de areella näringarna till samhällets nytta". Projektet har hittills tagit fram ett skriftligt kunskapsunderlag samt arrangerat ett seminarium och två rundabordsamtal där jurister, näringsföreträdare, markägare och myndigheter deltagit.

En höstdag i oktober genomförde projektgruppen en skogsexkursion för riksdagspolitiker och nyckelpersoner från miljö- och näringsdepartementen för att sprida erfarenheterna från projektarbetet samt fördjupa och konkretisera dialogen kring äganderätten med hjälp av ett antal skogsägare.

Text & foto: MARIANNE ERIKSSON

Målet för exkursionen var Sättraby i Roslagen, en levande by med aktivt jord- och skogsbruk. Det småbrutna landskapet är här präglad av mötet mellan människors strävan och naturens egen dynamik. I Norrtälje kommun ägs 80 procent av skogen av enskilda skogsägare. Gamla tiders bondeskogsbruk i kombination med det mosaikartade landskapet har bidragit till att här finns landets största täthet av nyckelbiotoper.

Dagens första markvärd var potatis- och skogsbonden Ulf Emilsson som driver företag tillsammans med sin tvillingbror. Längs vägen ut i skogen visade han med stolthet hur den första tallplantering han gjorde efter att i unga år ha övertagit fastigheten nu är mogen för gallring. Från ett tallbevuxet hållmarksområde som han undantagit från slutavverkning blickade vi sedan ut över en äldre avverkningssyta som planterats och nu väntar på lövröjning. Här kunde vi se generella naturhänsyn i form av trädgrupper, ett stråk

av alar i ett fuktigare parti och en rejäl kantzon mot sjön. Detta utgör arealer som Ulf frivilligt och utan ekonomisk ersättning undantagit från skogsbruk.

Nästa exkursionspunkt var en 140-årig barrblandskog som bröderna Emilsson gallrade för tio år sedan och snart kommer att anmäla för slutavverkning. En tredjedel av deras skogsinnehav är slutavverkningsskog av denna typ. Det var med viss bävan i rösten som Ulf Emilsson berättade om den kommande avverkningen. Finns det skyddsvärda marksvampar som kan hindra avverkningen? Kan det finnas tjäderspelplatser i närheten som gör att Artskyddsförordningen kopplas in, vilket kan innebära avverkningsförbud utan ersättningsrätt? Frågeställningar som skapar oro och ovisshet inför framtiden i brödernas företag där skogsbruket står för den största delen av intäkterna.

Färden gick vidare till grannen Leif Erikssons skog och naturreservatet Larudan. En klassisk bondeskog som plockhuggits genom åren, där även små hyggen tagits upp, storlek efter hur mycket bonden hunnit hugga under vintern. Troligen har här också förekommit skogsbyte.

Leif Eriksson och tidigare generationer har sparat en del av den äldre skogen. Ungefär en hektar av den skogen klassades på 90-talets slut som nyckelbiotop. När Leif för några år sedan anmälde ett par hektar för slutavverkning utvidgade Skogsstyrelsen nyckelbiotopen till tiodubbel storlek och någon avverkning kom därför inte till stånd. Efter tio års osäkerhet bildades naturreservatet och staten tog över ägarskapet. Leif kunde genom ett markbyte via Sveaskog och Holmen få ersättningsmark istället för direkt ekonomisk ersättning. Även om den skogen ligger två mil bort så ser han detta som en bättre lösning än att få pengar i handen. Skogens årliga avkastning är en viktig del i hans kombinerade jord- och skogsbruksföretag.

Stormen Alfrida har gått hårt fram i Roslagen, så även i naturreservatet Larudan. Exkursionssällskapet fick vända när brötar av vindfallen gjorde skogen oframkomlig. Stående döda granar visade att granbarkborren smörjt kråset i reservatet redan före Alfridas härjningar. Även om skogen inte längre tillhör Leif Eriksson gick det inte att ta miste på sorgen i hans ögon när han tittade ut över den skog som han och hans förfäder tidigare vårdat och som nu ligger nedblåst utan att upparbetas.

- ★ Exkursionspunkter
- ▣ Nyckelbiotop
- ▣ Naturvärde
- ▣ Biotopskydd
- ▣ Naturvårdsavtal
- ▣ Naturreservat
- ▣ Natura 2000 Habitat
- ▣ Natura 2000 Fågel
- ▣ Nationalpark

Sättraby ligger i det småbrutna landskap i Roslagen som har svenskt rekord i nyckelbiotopstäthet.

Leif Eriksson berättade också om den 1,3 hektar stora nyckelbiotop, en gransumpskog en bit längre bort, där 90 procent av granarna blåste ned i Alfrida. Han skulle vilja ta vara på virket för att undvika barkborrehärjningar. Vid kontakt med Skogsstyrelsen har han dock fått beskedet att marken är för känslig att köra på. Det svider förstås i skogsägarsjälens att se sin skog förfaras. Leif Eriksson har inte begärt att få påbörja en process för att få ersättning för skogen genom till exempel ett biotopskydd. Han, liksom många andra skogsägare, känner sig obekvämt i myndighetsvärldens formaliteter och bedömer det inte lönt att försöka.

I samband med lunchen i Sättraby Bygdegård höll äganderättsprojektets juridiska expert Karin Åhman, Stockholms universitet, ett kort anförande om äganderättens tre juridiska ben; Regeringsformen, Europakonventionen och EU-stadgan. Hon förklarade också proportionalitetsprincipen som handlar om balans mellan mål och medel, överväganden om ändamålsenlighet, nödvändighet och intresseavvägning innan beslut tas om till exempel intrång i äganderätten.

Iden efterföljande diskussionen nämndes bland annat att skogsägare upplever en förskjutning från skogsvårdslagen till miljöbalken och därmed omvänd bevisföring och brist på ekonomisk ersättning när deras möjligheter att bruka sin skog begränsas. Artskyddsförordningen nämndes som det tydligaste exemplet på detta. Trenden att beslut som tidigare togs på myndighetsnivå nu hänskjuts till domstol lyftes också fram. Och som alltid i skogsägarkretsar svävade olusten över gränsbegreppet nyckelbiotop i rummet; det som inte är ett beslut, inte går att överklaga, inte går att suddas ut.

Nyblivna skogsägaren Amalia Mattsson berättade målade om hur hon under tio års tid förberett sig för att bli skogsägare genom att gå kurser och jobba tillsammans med äldre generationer på gården. Hon ser med nyfikenhet fram emot sitt liv som skogsbonde och vill gärna bedriva ett varierat skogsbruk enligt eget huvud på sin fastighet. Skogen har många värden som hon vill utveckla.

Kanske är exkursionens slutintryck just de starka känslor som skogsägarna har för sin skog. Skogen är inte siffror och kubikmetrar, skogen är bandet mellan generationerna, rötterna i bygden, upplevelser och försörjning. "Att förvalta och bruka sin egen ägandes skog ger livet mening."

Karin Åhman, Stockholms universitet, gav vid lunchen en snabbkurs i äganderättens juridik.

Inledningsbilden: I naturreservatet Larudan fick exkursionsdeltagarna ta del av Leif Erikssons berättelse om den långa vägen från liten nyckelbiotop till stort naturreservat.